

اخلاق در پژوهش های علمی و فعالیت های حرفه ای

(با تأکید بر بیوشیمی و بیولوژی مولکولی)

گردآوری و تنظیم

کمیته اخلاق خدمات پزشکی ، آموزشی و پژوهشی انجمن بیوشیمی

جمهوری اسلامی ایران

ملاحظات نظر	:	بیهوشی جمهوری اسلامی ایران: (برگزار کننده) دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تهران، انجمن بیهوشی جمهوری اسلامی ایران؛ با همکاری انجمن بیهوشی، بیوفیزیک ایران، انجمن ژنتیک ایران، انجمن پروتومیکس ایران.
ملاحظات ظاهری	:	تهران: ایران رسانه، ۱۳۸۸
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۹۱۳۱۵-۲-۵
وضعیت فهرست نویسی	:	۹۶ ص.
یادداشت	:	فبیا
عنوان روی جلد	:	کتاب حاضر مجموعه مقالات سمپوزیوم اخلاق در پژوهش های علمی و فعالیت های حرفه ای (با تأکید بر بیهوشی و بیولوژی مولکولی) است که در همین گنگره سراسری بیهوشی و سومین گنگره بین المللی بیهوشی و بیولوژی مولکولی ۲۸-۲۵ تان ماه ۱۳۸۸ ارائه شده است.
موضوع	:	مقاله ارائه شده در سمپوزیوم اخلاق در پژوهش های علمی و فعالیت های حرفه ای (با تأکید بر بیهوشی و بیولوژی مولکولی)
موضوع	:	محققان - اخلاق حرفه ای - گنگره ها
موضوع	:	زیست شناسی - گنگره ها
موضوع	:	مولکول ها - زیست شناسی - گنگره ها
شناسه افزوده	:	انجمن بیهوشی جمهوری اسلامی ایران، کمیته اخلاق خدمات پزشکی، آموزشی و پژوهشی
شناسه افزوده	:	گنگره سراسری بیهوشی (دهمین: ۱۳۸۸: تهران)
شناسه افزوده	:	گنگره بین المللی بیهوشی و بیولوژی مولکولی (سومین: ۱۳۸۸: تهران)
شناسه افزوده	:	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تهران
شناسه افزوده	:	انجمن بیهوشی جمهوری اسلامی ایران
شناسه افزوده	:	انجمن بیهوشی، بیوفیزیک ایران
شناسه افزوده	:	انجمن ژنتیک ایران
شناسه افزوده	:	انجمن پروتومیکس ایران
رده بندی کنگره	:	۱۳۸۸، ۱۳۸۸/۵۵/الف/۱۱۳، ۵۱۸۰/۵۵
رده بندی دهویی	:	۱۷۴/۹۵
شماره کتابشناسی ملی	:	۱۹۱۸-۴۲

انتشارات ایرانا رسانه: تهران، پاسداران، شمس آباد، میدان ملت، خیابان شهید قنبری، پلاک ۱۶- واحد ۱

تلفن: ۲۲۳۳۲۸۹۳-۲۲۳۲۷۰۵۷ فکس: ۲۶۳۱۵۰۵۹

مقالات ارائه شده در سمپوزیوم اخلاق در پژوهش های علمی و فعالیت های حرفه ای

(با تأکید بر بیهوشی و بیولوژی مولکولی)

گردآوری: انجمن بیهوشی ایران

مدیر اجرایی: محمد ابوالحسنی

ناشر: ایرانا رسانه

تدوین فنی: محمد سجاد شوقیان

لیتوگرافی: نگین

نوبت: چاپ اول - ۱۳۹۰

تیراژ: ۵۰۰ جلد

قیمت: ۱۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۱۳۱۵-۲-۵

حق چاپ برای ناشر محفوظ است. کلیه حقوق و حق چاپ متن، طرح روی جلد و عنوان کتاب با نگرش به قانون حمایت حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۲۸ برای انتشارات آزاد کتاب محفوظ است.

فهرست مطالب

مقدمه هماهنگ کننده سمپوزیوم (دکتر محمدجواد رسایی)	۱
اخلاق در علوم و فناوری: معرفی یک نهاد منی (دکتر مصطفی معین)	۴
اخلاق در تحقیقات علوم زیستی (دکتر محمدحسین صنعتی)	۵
اخلاق حرفه ای در آزمایشگاه تشخیص طبی (دکتر هوشنگ امیررسولی)	۲۶
اخلاق علمی در قرن جدید (دکتر محسن رضا حیدری)	۵۴
اخلاق در پژوهشهای علمی (دکتر محمدجواد رسایی)	۵۶
کدهای اخلاق در پژوهشهای ژنتیکی و مولکولی (دکتر سیروس زینلی)	۷۷
آیین نامه پیشنهادی کمیته اخلاق خدمات پزشکی، آموزشی و پژوهشی (دکتر دردی قوجق)	۸۵

مقدمه

در زمانه ای که اخلاق ملاک و مناسبات مشروعیت حاکمیتها در عرصه های گوناگون تلقی می شود بی راه نیست اگر بپذیریم که سقوط اخلاقی اجزاء تشکیل دهنده یک جامعه به سختی و با شدت بر کلیت و اجزاء دیگر آن تاثیر نامطلوب خواهد داشت. جامعه علمی بعنوان یکی از مهمترین نهادهای اجتماعی برآمده از احاد یک ملت که صفت نخبگی را یدک می کشد می بایست خود را به اسباب و لوازم اخلاقی مسلح نماید. تحصیل علم، کسب مدارج و پایه های اعتباری مشخص شده در آن، نشر آثار علمی، کسب مال از طریق حشو و نشر علمی حیات و نشوونما در جامعه علمی و کسب اعتبار و عناوین مرتبط با آن همه و همه مستلزم گذر از فرایندهای اعتباربخش اخلاقی است و همانگونه که رعایت اصول و موازین اخلاق جامعه علمی را از آفتها و طوفانهای سهمگین تقلب و تقلل و بی اعتمادی عمومی می رهند، عدم رعایت آن می تواند باعث و سبب ساز بروز اختلالات گسترده در عرصه های مختلف اجتماعی گردد.

درک این موضوع که جهش علمی شرط بقای جامع بشری در دوره حاضر است باعث شد تا در سالهای اخیر پیشرفتهای گسترده ای در حوزه دستاوردهای علمی فراهم آید. توجه به این پیشرفتهای و ملازم دانستن و زینت بخشیدن آن با اخلاق تنها چاره بقای ممتد و حیات طیبه اجزای چنین جامعه ای است. بدیهی است که با افزایش فعالیتهای علمی و گسترش دورههای تحصیلات تکمیلی که خود نتیجه درک عمیق سیاست گذاران و تصمیم سازان رتبه بالای نظام سیاسی کشور از دیر زمان است و همچنین رکود و انحطاط نسبی اخلاق در جنبه های مختلف زیست بشری با ظهور و گسترش فناوریهای نوین از جمله فناوری اطلاعات و تحولات کم نظر در حوزه علم بیولوژی و تولیدات ناشی از فناوری زیستی که هم دارای جنبه های تحدیدی و هم جنبه های فرصت ساز است ضروری است به بحث اخلاق دانی زده شود و وجوهای نوین آن در بستر و چارچوبه تربیت عمومی آشکار و ارائه گردد.

اکنون مدتی است که کشور ما ایران که در طول تاریخ و تمدن بشری از پایگاههای عمده اخلاق بوده است، به دلایلی که کالبدشکافی آن ضروری است، به گروگان توجیهات غیراخلاقی درآمده است. کار به بیماری خاص دانشمندان و جامعه علمی نیز کشیده به ترتیبی که زیرپا گذاشتن اصول اخلاقی معاشرتهای روزمره پای در سرزمین

علم و فرهنگ گذاشته و جامعه دانشمندان منزله نیز به اب و رنگ بد اخلاقی از طرق مختلف آلوده شده است. هر روزه اخبار تکان دهنده از تقلبهای علمی مقالات بی محتوی و عامدا تهی از هرگونه پرداخت جوششی بلکه حتی فراتر از آن خالی از هرگونه کوشش اصولی که از ضروریات تحصیل علم در تمامی سطوح آن است به گوش می رسد. در حوزه رعایت اخلاق حرفه ای نیز کم نیست تحولات نامطلوب که برای کسب مال و دستیابی به موقعیتهای عالی اجتماعی صورت می پذیرد. در چنین شرایطی است که مدام درخصوص اخلاق و رعایت موازین آن گفتن ضروری است.

همانگونه که مرقوم داشتیم در سالهای اخیر و با شتابان شدن حرکت علمی کشور و تاکید بیش از پیش مقامات و مسئولان ارشد و همچنین گسترش آموزش عالی و دوره های تحصیلات تکمیلی در تمامی رشته و ابعاد آن و گسترش و قوام بیش از پیش جامعه علمی موضوعی قدیمی با شکلی جدید مورد عنایت و توجه جامعه علمی کشورمان قرار گرفته است. بحث رعایت اخلاق در حوزه عملیاتی علم هر چند مسئله ای کاملاً دانسته و بر سابقه است اما بدیهی است که در شرایط خاص مثل آنچه که امروز در موطن ما در حال تکوین است، اهمیت بیشتری می یابد.

تمامی آمار و اطلاعات حاکی از آنست که با درک ضرورت توسعه علمی بعنوان عامل بقاء در جوامع دانش محور امروز و آینده، ملت ایران نیز در این مسیر قرار گرفته و ضرورت توسعه علمی در تمامی ابعاد را دریافته است. سرعت تحولات علمی کشور شتابان شده است و معلوم است که در شرایط شتابزدگی احتمال بروز خطا افزون می شود و اگر تمهیدات مناسبی در نظر گرفته نشود ناگهان با آواری از مشکلات و کوهی از معصلات مواجه خواهیم شد که رفع آن بسیار سخت تر از آنست که از هم اکنون خود را آماده مقابله کنیم. هیات مدیره انجمن بیوشیمی در یکسال گذشته و پس از بروز نمونه های بارزی از بد اخلاقی های علمی در سطوح مختلف تصمیم گرفت گوشه ای از این بارگران را بدوش بکشد و در جلسات متعدد موضوع اخلاق در فعالیتهای حرفه ای (ازمایشگاههای تشخیص طبی) و اخلاق در پژوهشهای مرتبط با علم بیوشیمی را مطرح و مورد بحث و مذاقه قرار داد. حاصل بحثها آن شد که موضوع در جلسات گردهم آئی مدیران محترم گروههای بیوشیمی مطرح و سعی شود گروههای آموزشی-پژوهشی خود متناظر موضوع را در دانشگاهها و گروههای خود مطرح نمایند و نظرات و پیشنهادهای همکاران در این خصوص جمع آوری شود. همچنین برگزار کنندگان

کنگره دهم نیز با سخاوتمندی کامل یک بخش چهار ساعته از کنگره را به موضوع اخلاق در فعالیتهای حرفه ای و پژوهشی در حوزه بیوشیمی و بیولوژی مولکولی اختصاص دادند که در روز اول (۲۶ آبان ماه از ساعت ۹ لغایت ۱۲/۳۰) در سالن D برگزار خواهد شد. در این نشست قرار است پنج سخنران مباحثی با عناوین ذیل را ارائه نمایند.

- نهاد ملی پی گیر اخلاق در علوم فناوری
 - ملاحظات اخلاقی در فعالیت های آزمایشگاه تشخیص طبی (بیوشیمی)
 - ملاحظات اخلاقی در فعالیتهای آزمایشگاه تشخیص طبی (بیولوژی مولکولی)
 - ملاحظات اخلاقی در فعالیتهای پژوهشی (بیوشیمی)
 - ملاحظات اخلاقی در فعالیتهای پژوهشی (بیولوژی مولکولی)
 - ملاحظات اخلاقی در چاپ و انتشار یافته های علمی
- سپس میزگردی با حضور مدعوین و سخنرانان در خصوص موارد فوق برگزار خواهد شد و در پایان نیز جمعبندی در قالب بندهای بیانیه پایانی کنگره و همچنین تدوین ۲-۴ ساعت درس (در قالب پنج گفتار فوق علاوه اسلایدها) تدوین و به مدیران محترم گروهها تقدیم خواهد شد تا در شروع سال تحصیلی به ترتیب مقتضی در کلاسهای اولیه به دانشجویان محترم منتقل گردد. امید است این تمهیدات بتواند گوشه ای از معضلات و مشکلات بوجود آمده را حل و فصل نموده و جامعه علمی کشورمان را در عبور از این گردنه خطرناک کمک کند. مطالب مندرج در این گفتار کوتاه محثی است موجب برای آگاهی همکاران از برخی عناوین و مطالب قابل طرح در طول کنگره دهم که در نشست گذشته مدیران محترم گروهها بعنوان برخی اصول و راهبردهای اخلاقی مورد تاکید قرار گرفت. بدین وسیله از کلیه همکاران دعوت می شود در سمینار پیش گفته حضور بهم رسانند و بصورت فعال در آن اظهار نظر نمایند.

با تشکر و آرزوی توفیق الهی

محمد جواد رسایی

هماهنگ کننده و مسئول برگزاری سمینار

آبان ۸۸